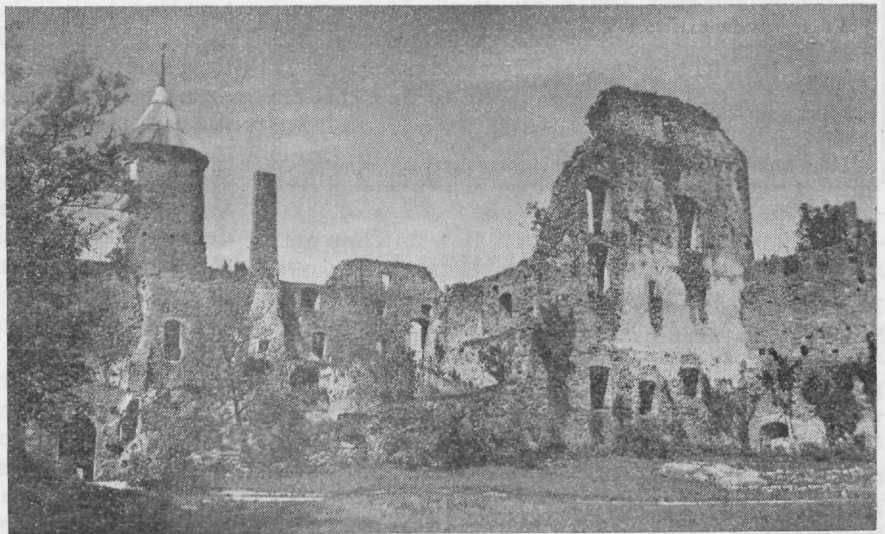

KUSTBON

Nr 3 · Årgång 7

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Augusti 1950

Bilden av Hapsal med sina dominerande slottsruiner har etsat sig in i de flesta estlandssvenskars medvetande, men så var också Hapsal aibofolkets "huvudstad". Ormsö-, nuckö- och rikullborna hade här sina centrala myndigheter och varje höst strömmade estlandssvenska ungdomar till staden för att bibringas bokligt vetande först i ryska, tyska och estniska skolor och fr. o. m. hösten 1931 i ett länge efterlängtat svenskspråkigt läroverk. Hapsal var också det naturliga handelscentrum, dit man avyttrade sina jordbruksprodukter och fisklaster och där man köpte sina förnödenhetsartiklar. Inte minst uppskattade voro de flera gånger årligen återkommande marknaderna — en träffpunkt för bygdeungdomen. Inom de ärevördiga slottsmurarna klingade svensk sång, då den första estlandssvenska sångarfesten hölls i augusti 1932.

Slottets historia börjar med kristendomens införande i Baltikum. Det grundlades sannolikt år 1228 av svärdsriddarordens dåvarande stormästare Volquin Schenk von Winterstadt. Slottet lades i ruiner under det stora nordiska kriget 1710.

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner bland
estlandssvenskar i Sverige.

Ansvarig utgivare: *Manfred Nyman.*

Redaktör: *Elmar Nyman.*

Red.-sekr.: *Lars Broman.*

Red. och Exp.: Tunnelgatan 23, 3 tr., Stockholm,
tel. 11 35 00.

Kustbons postgiro: 19 72 07.

Utkommer 1950 med sex nummer.

Prenumerationspris 1950 3 kr.

Annonspis: 1/1 200:—, 1/2 115:—, 1/4 60:—,
1/8 35:—

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 5 kr.

Dödsannonser 15 kr.

Härnösand 1950. Härnösands Boktryckeri Aktiebolag

Innehåll

Ändrade levnadsbetingelser, av E. N.	sid. 2
Skandinaviska minnen i öster, av fil. mag. Edvin Lagman	” 3
En härd och en tro, av Domprosten Nils Bolander ..	” 6
Våra gamla på ålderdomshemmen, av Herbert Sö- derholm	” 6
Giftas, brolope. Dikt av Mats Ekman	” 7
Amerikakusinen, av Kay	” 7
Familjenytt	” 9

Ändrade levnadsbetingelser

Sedan urminnes tider har den estlandssvenska folkgruppen betecknats som fiskare och bönder. Och detta har i stort sett varit riktigt — smärre undantag ha naturligtvis funnits. Än i dag torde samma föreställning råda om estlandssvenskarnas yrkessammansättning.

Med någon kännedom om de nuvarande estlandssvenska bosättningsområdena kommer man emellertid till en helt annan uppfattning. Inte mindre än två tredjedelar av alla i Sverige befintliga estlandssvenskar torde numera vara bosatta och sysselsatta i städer eller stadsliknande samhällen. Den återstående tredjedelen, som alltså är utspridd över landsbygden, utgöres ej enbart av fiskare och bönder, även andra yrkeskategorier äro representerade.

Fast står, att man har att göra med en fullständig omvälvning inom den gamla folkstammens levnadsbetingelser. Orsakerna till en sådan

omfördelning mellan landsbygd och stad äro många — och i och för sig intressanta att analysera — men skola ej beröras i detta sammanhang. Här må endast erinras om de goda konjunkturer som under de senaste åren varit rådande på arbetsmarknaden.

En så radikal ändring i arbets- och miljöförhållanden måste givetvis inverka även på seder och bruk, kort sagt på hela livsstilen. Miljöombytet skedde under utomordentliga förhållanden och många hunno säkert inte fatta vad som försiggick förrän själva omplaceringen var ett faktum. Miljöförändringen skedde m. a. o. delvis utan ”eget förvällande”. Däremot står det var och en fritt att fortare eller långsammare tillägna sig den nya miljöns vanor och tänkesätt. Helt säkert ha många anpassningssvårigheter förekommit, i synnerhet under de första åren, men veterligt har detta inte märkts utåt — kanske beroende på en viss blygsamhet att yppa sina känslor. Man kan dock ej undgå att göra vissa reflexioner när man tänker på den oerhörda konservatism i tänkesätt och seder som var rådande ute i svenskbygden ända in till våra dagar. Att därifrån kastas in i storstaden Stockholms rytm måste ha verkat något förbryllande, åtminstone för de äldre. Många ha helt säkert också känt sig en smula främmande i löntagarens roll med de exakta arbetstiderna och den fastställda semestern. De rent materiella förändringarna förefalla dock vara av underordnad betydelse.

Viktigare torde det däremot vara med den ändrade livsstilen och människors sätt att se på tillvaron. En viss benägenhet att skilja sig så lite som möjligt från alla andra har i många fall bidragit till att man inte *sovrat* allt det nya som bjudits, utan slukat även sådant som varit mindre värdefullt. Man har liksom velat kasta det gamla överbord innan det nya hunnit smältas och beredas för att kunna tillgodogöras. Förmågan att sova är naturligt nog större hos den äldre generationen, men där kan den också i vissa fall övergå till en försiktighet, som gör anpassningen krångligare. Den gyllene medelvägen förefaller även här vara mest lämplig, d. v. s. bibehållandet av det fäderneärvda i den utsträckning att det ej verkar hämmande på de nya intrycken. Åsikter och seder måste till en viss grad modifieras efter de ändrade förhållandenas krav.

Ungdomen har självfallet med sin stora absorptionsförmåga inga större anpassningssvårigheter. Till en viss grad har den också anpassat sig helt i det nya samhället. Här skulle man emellertid vilja varna för ett urskiljningslöst anammande av nya vanor och tänkesätt. Det är inte sagt att allt nytt är nyttigt. Estlandssvenska ungdomar ha stora svårigheter och även stora frestelser i stadsmiljön, då de i många fall äro hänvisade helt till sig själva. Tvivelaktiga umgängeskretsar kunna bli fördärvbringande.

Det är övergångsgenerationen som kommer att ha det besvärligast. En längre tids vistelse i en viss miljö ger själv upphovet till ändamålsenliga traditioner. Värt att uppmärksammas i detta sammanhang är det förhållandet, att de två tredje-

Fil. mag. Edvin Lagman:

Skandinaviska minnen i öster

Nordbons dragning till det avlägsna och okända synes vara urgammal. Spåren efter skandinavernas färder över den europeiska kontinenten gå tillbaka ända till förhistorisk tid. Särskilt intressanta äro de talrika minnesmärken, som nordborna lämnat efter sig i öster i form av smycken och husgeråd, ortnamn, lånord i de slaviska och finska språken samt skandinaviska folkgrupper bosatta öster om Baltiska havet in i senaste tid.

Alla dessa minnen bära vittnesbörd om kulturella förbindelser, vid vilka skandinaverna uppenbarligen ha varit den part, som delat med sig av en högre odling. Redan i början av tjugonde århundradet fäste en svensk vetenskapsman uppmärksamheten på den likhet, som råder mellan den s. k. östsvenska boplatskeramiken och de lerhärdsrester, som man funnit på stenåldersboplatser i Finland och Ryssland. Senare ha flera nordiska forskare ytterligare framhåvt detta samband och studerat denna företeelse. Det är här fråga om kulturförbindelser, tillhörande stenåldern och sträckande sig från Norge och Sverige över Finland ända bort till den stora Volgakröken. Denna överensstämmelse ha olika forskare velat tolka på olika sätt. En del hålla före, att impulserna ha kommit österifrån och att Skandnaviens stenåldersbefolkning mottagit denna keramikultur av en från det finsk-ryska stenåldersområdet invandrande folkstam. Andra for-

skare äro emellertid av den åsikten, att kulturinflytelserna vandrat från Sverige över till Finland och Ryssland. Livliga handelsförbindelser synas under alla omständigheter ha rått mellan länderna på ömse sidor om Östersjön. Däröfver vittna bl. a. ett par yxhammare av sten med nacke i form av ett älg- eller björnhuvud, som man funnit i Uppland och Hälsingland men vilka otvivelaktigt förts dit från trakten kring de stora ryska sjöarna Ladoga och Onega.

Den finländske forskaren *dr A. M. Tallgren* har uppvisat ett intressant samband mellan Öst-Ryssland och Mälardalen vid mitten av den ryska och sibiriska bronsåldersepoken. Omkring år 1000 före Kr. hade bronsåldern i mellersta Sverige nått en rätt hög grad av utveckling, samtidigt som bronsåldern i östra Ryssland stod i sitt högsta flor. Bland de hundratals bronsåldersföremål, som äro kända från de östryska guvernementen finnas flera exemplar av en hålyxa tillhörande en typ, som icke haft förutsättningar att utvecklas i Ryssland utan ditförts från Sverige, speciellt Mälardalen, där den är känd i ett stort antal exemplar. Till och med gravar innehållande skandinaviska fornsakstyper ha anträffats i Rysslands östra guvernement. Härav synes man kunna dra den slutsatsen, att nordiska "bronsåldersvikingar", som Tallgren säger, antagligen anlagt kolonier på några ställen vid Okas mynning och vid Volga. Under den yngsta bronsåldern måste dessutom mera omfattande folkförskjutningar ha ägt rum från Skandinavien till slaviskt område, emedan goterna vid tiden för Kristi födelse plötsligt framträda i södra Ryssland. När germanerna genom grekiska och romerska skriftställare framträda i historien, finna vi några stammar på vandring i sydvästra Ryssland. En del förhållanden ge vid handen, att det här är frågan om nordbor. Namnkunnigast bland dessa stammar är goternas, som lämnat eftervärlden ett minne av sitt språk i biskop *Vulfilas* berömda bibelöversättning.

Förutom de arkeologiska fynden finna vi i de lånord, som de östeuropeiska språken upptagit ur nordbornas språk, en rik och fängslande källa för forskningen i de skandinaviska förbindelserna med folken i östra Europa. Det är givetvis förenat med stora svårigheter att i varje enskilt fall fastslå, när och varifrån ett germanskt ord inlånats i t. ex. ryska eller finska. De finska språken med sin märkliga konservatism i fråga om såväl formsystem som ljudsystem ha så att säga lagt sina

delarna estlandssvenskar i städerna så gott som helt saknar anknytning till landsbygden. Paradoxalt nog ha vi blivit en landsortsbefolkning som inte har förbindelser på landsbygden! Vad kontakten mellan stad och land ändå betyder bör inte underskattas. En sådan kontakt har också den överväldigande delen av den svenska stadsbefolkningen.

Såvida estlandssvenskarna i Sverige i framtiden komma att bli bofasta i städerna, komma de helt säkert att finna sig till rätta i de nya förhållandena. Vad man emellertid vill understryka är att en viss tradition utbildas och vidmakthålles framförallt i hemmet, men också i umgänget med andra människor. Barnen böra få lära sig något om förfädernas seder, bruk och tänkesätt samt bibringas förståelse för hemmets lugna miljö. På så sätt bör övergången mellan gammalt och nytt bli mindre ansträngande.

E. N.

lånord på is och bevarat dem i så gott som oförändrat skick, alltsedan den tid då de inlånades. Detta ger i många fall forskaren möjlighet att med kunskap om de germanska och skandinaviska fornspråken bestämma tidpunkten för inlåningen. Å andra sidan kunna dessa lån lämna upplysningar av värde om de långgivande språken.

De slaviska språken och framför allt ryskan ha ständigt haft en mer föränderlig karaktär, och därför är det självfallet ej lika lätt att omedelbart igenkänna lånen. Men med kunsakp om de slaviska ljudlagarna kan man utan större svårighet fastslå det skandinaviska ursprunget hos en rad centrala ord, främst i ryskan.

Särskilt lånen i de östersjöfinska språken vittna tydligt om ett starkt skandinaviskt — eller germanskt — inflytande på alla områden för kulturella livsytringar hos de finska folken. Olika teorier ha framlagts beträffande tidpunkten för inlåningen av dessa ord. Den danske forskaren *Vilhelm Thomsen* uppställer två huvudgrupper, en yngre från historisk tid, som framträder bäst i finskan i Finland och i lapskan i Norge-Sverige, samt en äldre lånordsgrupp, som i flera hänseenden väsentligen skiljer sig från den förra gruppen. Det äldre inflytandet anser *Thomsen* gå tillbaka på en germansk språkform, som vore lika gammal som eller t. o. m. ännu äldre än den, som vi känna genom *Vulfilas* bibel från fjärde århundradet efter Kr.

Denna gamla lånordsgrupp visar tydligt, att det långgivande folket utövat ett mäktigt inflytande på de stammar, som upptagit orden.

Sålunda förekomma inom *stats- och rättsväsendet* t. ex. *kuningas* (germ. *kuningaz*) 'konung', *ruhtinas* (germ. *druhtinaz*) 'drott' (grundordet i sv. drottning), *valta* (germ. *valda*) 'makt' (jfr. sv. *våld*), *kihla* (germ. *gīsla*) 'gisslan', *varas*, estn. gen. *varga* (germ. *vargaz* = förbrytare) 'tjuv' (samma ord som sv. *varg*, vilket ersatt det äldre *ulv*), *lai(h)na* (germ. *laihna*) 'lån' osv.;

bland benämningar på vapen: *keikäs* (germ. *gaizaz*) 'spjut' (tyska *ger*), *miekka* (germ. *mēkia*, got. *meki*) 'svärd'.

Samma är förhållandet med en stor mängd finska benämningar på redskap, delar av bostaden, kläder, kroppsdelar, djur, växter och mineral samt flera egenskapsord. Vi behöva endast tänka på *rengas* 'ring', *ansas* (germ. *ansaz*) 'ås', *hartiot* (Nuckö *härदार*) 'skuldror', *lamma* 'får, lamm', *atra* 'årder', *kulta* 'guld' och *kaunis* (germ. *skavniz*) 'skön'.

Enligt *Thomsen* vore det östgermanska stammar och då främst goter — vilka ju kommo från skandinavien —, som trängt in bland finnarna i dessas gamla bosättningsorter öster om det nutida Estland.

De yngre lånorden i finskan uppgå till flera tusenden, och här är det svenskan som lämnat huvudparten antingen i form av egna ord eller genom förmedling till finnarna av den internationella ordskatten.

Skandinaviska lån i det centrala ryska ordförrådet bära likaledes vittne om ett starkt skandinaviskt inflytande. Här ha vi t. ex. *kujazj* 'furste',

samma ord som det svenska konung, *jabetnik* samma som det svenska ämbetsman (ryska ja uppkommet ur in, äm), *sorok* 'fyrtio' samma som det svenska *särk* (en handelsterm som innebar ett visst antal hudar) m. fl. Redan dessa få exempel ange de skandinavisk- (eller germansk-) ryska förbindelsernas art, vid tiden för ordens inlåning; det är frågan om *stats- och rättsväsen* samt handelsförbindelser. Av ordens form kan man sluta sig till, att de inlånats, innan vissa ljudvandringar försiggingo i ryskan. Med ledning härav kan man fastslå, att de härröra från den tid, då svenska vikingar skapade riket i Östeuropa. Här om förtäljer den ryska munken *Nestor* i sin krönika från 1100-talet.

Om skandinavernas (svenskarnas) färder genom det stora slaviska området förtälja även flera ortnamn. Särskilt intressanta äro de upplysningar den grekiske kejsaren och författaren *Konstantin Porphyrogennetos* lämnar, när han nämner de sju Dnjepr-forsarna, för vilka han anger dels slaviska, dels 'ryska' (= svenska) benämningar*). Dessa forsar kallar han med följande uppenbarligen svenska namn: *Essupi*, *Ulvorsi*, *Gelandsi*, *Aifor*, *Baruforos*, *Leanti* och *Strukun*. Förklaringen av dessa namn har i vissa fall erbjudit stora tvårigheter. Här har dock den ovan omtalade danske forskaren *Thomsen* framlagt trovärdiga tolkningar: *Essupi* 'ne sofi' (sov icke) eller 'ves uppi' (var uppe), *Ulvorsi* 'holmfors', *Gelandsi* 'den larmande forsens' (slaviskt *Zvonjets*), *Aifor* 'den alltid forsande', *Baruforos* 'barufors, böljefors', *Leanti* 'den leende' och *Strukun* trol. 'den lilla forsens'. Tolkningen av dessa namn försvåras i hög grad genom att *Konstantin*, som ej kunde 'ryssarnas' (= svenskarnas) språk, återgett dem i en förvanskad form.

Minnen från de svenska varjagerna (väringarna) finnas även i den ryska folkdikningen. Det är framför allt den polsk-danske forskaren *Rozniecki* som behandlat denna fråga. Han påvisar, att en rad ord i de ryska *bylinerna* (folkliga hjälte-dikter), vilka för bylinsångarna själva förlorat sin innebörd, ursprungligen äro svenska eller häntyda på Sverige. I visan om *Solovej* t. ex. kallas köpmannen *Davyd Popov golojsjap*. Detta förvrängda ord hör samman med *goljasjnyj* 'gotländsk' och torde betyda ungefär 'gotlandsskeppare'. Tåg på skeppen kallas *kadoly*. Detta är det fornsvenska ordet *kathal* 'tåg, vant'. Ett annat ord för samma sak är *sjejmy*, lånat från fornsvenskans *simi* 'tåg, rep'. Även andra egendommiga ord synas vara svenskt långods, och det hela tyder på att *Solovejs* fartyg var ett svenskt drakskepp. *Ledenets*, *Solovejs* hemort, vore enligt *P. Miljukov* samma ort som det estniska *Lindanisa*. Tidigare har man tänkt sig ett *Lindesnäs*, som ligger i *Motala* socken vid *Vättern*. *Vätterns* namn ser *Rozniecki* i en mening, som förtäljer, att *Solovej* kom seglande *ut ur den krusade vjeter* (= *Vättern*).

En stor mängd dylika exempel skulle kunna anföras.

*) Ryssar = rhods, män från Roslagen.

Hapsal. Vid "Gamla hamnen".

Som levande minnesmärken från forna förbindelser mellan Skandinavien och Östeuropa kunna slutligen nämnas nordiska folkstammar på nuvarande finskt och slaviskt område: kringoterna, som vid hunnernas framstormning skildes från sina stamfränder och bodde på Krim, tills de i början av 1700-talet slutgiltigt gingo upp i den omgivande befolkningen; vidare svenskarna i Finland och slutligen svenskarna i Estland, vilka lämnade sina bosättningsområden 1943—44 och återvände till Sverige.

Tidpunkten för denna svenska bosättningsuppkomst har ännu ej kunnat slutgiltigt fastställas, och här liksom på övriga områden av de skandinaviska förbindelserna österut återstå intressanta uppgifter för forskarna. Med ledning av de till helt nyligen i Estland bosatta svenskarnas språk, vilket tack vare bosättningsorternas avskilda läge och långvarig politisk isolering från Skandinavien bevarats ganska väl, kan man dra vissa slutsatser, som ge vid handen, att Estlands svenskbygder mottagit sin skandinaviska befolkning någon gång under vikingatiden, kanske på 1000-talet. Vad som förmått en folkgrupp — även kvinnor — att utvandra är ovisst, och mer eller mindre sannolika teorier härom ha sett dagens ljus. En ingående kännedom om alla svenska mål i Estland samt grundliga insikter i de rikssvenska dialekterna borde kunna ge en grundval för jämförelser, vilka kanske leda närmare svaret på frågan, varifrån svenskarna i Estland kommit och när de slagit sig ner på kusterna och öarna söder om Finska viken.

Detta är ett problem, som naturligt nog intresserar denna tidskrifts läsare. Mot bakgrunden

Estlandssvensk hembygdsdag

firas i år den 20 augusti, i samband med S. O. V:s årsmöte, som vanligt på Godtemplargården Tollare, Klinten.

Styrelsen hoppas, att så många som möjligt begagna sig av tillfället att träffa vänner och bekanta från hembygden, samtidigt som själva utflykten bör bli en trevlig avkoppling. Förra året anlände Eskilstunaborna i abonnerade bussar — ett exempel som manar till efterföljd!

Efter årsmötesförhandlingarna, som börja kl. 10.30, serveras lunch. Kl. 14.00 håller professor Birger Nerman festtalet. Programmet bjuder vidare på bygdemål och gamla dragspelslåtar från Ormsö. Tillfälle ges till sånglekar och dans i det fria.

Tyvär är båtturen till Tollare brygga inställda. För dem som ändå önska en båtfärd finns möjlighet att ta båten till Björknäs och därifrån promenera till Tollare (c:a 2,5 km.)

Den lämpligaste förbindelsen blir emellertid bussen (linje 11) som avgår från Borgmästaregatan i Stockholm kl. 8.25, 9.55 och 11.40. Enkel biljett kostar vid köp av enstaka biljett kr. 1:05, vid köp av rabathäfte om 10 biljetter 90 öre.

av de skandinaviska förbindelserna med Östeuropa, vilka här i korthet skisserats, framträder frågan om den estlandssvenska bosättningen i ett vidare sammanhang, som en länk i en kedja, vilken i tiden sträcker sig bort om de första historiska urkunderna och i rummet drager genom det vidsträckta Östeuropa samt förlorar sig någonstans i öster och söder.

Domprosten Nils Bolander:

En härd och en tro

Liknelsen om det stora gästabudet är på sitt sätt en biblisk illustration till Dalaskaldens bön:

*Giv oss en härd att njuta vid
av vårt beskärda bröd.*

— — —
*Giv oss en tro att sluta vid
tryggt i den mörka död.*

En härd att njuta vid — det är ett legitimt böneämne. Gud har ju menat, att vi skulle reda oss ett hem på denna grönskande planet några flyende, jordiska år.

"Jag har köpt ett jordagods", "Jag har köpt fem par oxar", "Jag har tagit mig hustru". Egenheten, arbetsmötan, den jordiska kärleken skänker innehåll och svikt åt våra dagar härnere i främlingslandet, äventyr och dramatik, löjen och tårar. "Giv oss en härd att njuta vid av vårt beskärda bröd."

Men vi har rätt att bedja så endast under en förutsättning: att vi samtidigt knäpper våra händer och ber: "Giv oss en tro att sluta vid tryggt i den mörka död".

Risken med treklängen egendomen, arbetet och den jordiska kärlekslyckan är den, att den slår ihjäl tonen från himlen och gör oss till jordstirrare som inte ser att stjärnorna brinner över våra huvuden.

Det finns bara en tro som håller att sluta vid tryggt i den mörka död, nämligen den kristna gästabudstron.

Kristendomens Herre inbjuder till ett kungligt gästabud. Hans inbjudan rymmer en ocean av rikedomar för alla folk och alla tider. "Kommen ty nu är allt redo".

De inbjudna gästerna i liknelsen ville inte komma utan ursäktade sig. De trodde inte att det skulle bli någon fest. På samma sätt kan det vara med oss och inbjudningen till Guds rike. Vi vill inte komma därför att vi inte tror att kristendomen är något gästabud. Man tror tvärtom att det är rena fattighuset, någonting snålt och tungt. Ack, vi måste få nya ögon på den punkten. Kristendomen, det nya livet, är från början till slut en slösande gåva, en fest, som kommer vardagen att blomma och dofta. Gästabudstron är den enda som håller. Vi har bara att göra som liknelsens lytta, blinda och fattiga — tacka och ta emot.

Får man en gästabudstro att leva på och sluta vid, öppnas också ens ögon för en härd att njuta vid. Då blir det äntligen en fröjd att leva och äga en Frälsare.

Någon är redo att avbryta mig och säga: Det är möjligt att kristendomen är en sådan fest. Men jag känner den eller den personen som kallar sig kristen och han är en bedrövlig uppenbarelse, en riddare av den sorgliga skepnaden. Därför kan jag omöjligt följa den himmelska inbjudningen.

Då vill jag svara med att berätta om ett sammanträffande mellan nybyggaren Lundholm uppe i svenska lappmarken och prins Oscar Bernadotte. Han kom till prinsen i ett andligt bekymmer. Lundholm var en betrodd karl och en övertygad kristen. Folk kom ofta till honom och bad om tröst i sina bekymmer. Då kände sig Lundholm så ovärdig. Nu frågade han prinsen, om han trots sin skröplighet kunde fortsätta med att hjälpa andra. Prinsen gav det förlösande svaret: Om Lundholm har gott smör att bjuda på, inte blir smöret sämre även om Lundholm själv inte är så bra.

På samma sätt förhåller det sig med Guds ord. Inte blir gästabudet sämre, därför att de som är utskickade att inbjuda till det är underhuggare och klåpare. Det är värt att minnas.

Våra gamla på ålderdomshemmen

Undertecknad har i samband med en del evangeliska resor även haft tillfällen att besöka de flesta av våra gamla estlandssvenskar som vistas på de olika ålderdomshemmen ute i landet. Resorna ha ordnats på sådant sätt att någon timma kunnat avskiljas för andaktsstunder och enskilt samtal. Det har varit mycket kärt att få träffa de gamla vännerna. Man har ibland räknat dagarna under väntan på besöket och vid avskedet har man länge stått och vinkat farväl från någon veranda eller balkong.

Hur ha våra gamla det på hemmen? På denna fråga måste jag svara, att de ha det bra i lekamtligt hänseende. De flesta av hemmen äro fullt moderna, alla bekvämligheter finnas och omvårdnaden är mycket bra. I de flesta fall få två och två bo tillsammans. Men även enskilda rum förekomma. Maten är vällagad och god, även om den till att börja med varit ovan för estlandssvenskarna. Det enda man på en del håll klagat över är bristen på andliga sammankomster. Estlandssvenskarna äro i allmänhet mycket religiösa. Det var dock glädjande att få höra att man på de flesta hemmen fritt får hålla sina enskilda

Giftas, brolope

Männe fria jamt ni måna,
tå trod he, än tå trifst båna,
ingen vild hajt gomma, gommen,
bättra tå tu bån e fammen.

Line var nö gåle svinga,
nö könd pika gå bet ringa,
brue mot nö sank ull-lockar,
gära hankol, gärå sockar.

Aldorman gav steta skänken,
satt all hegst opa bakbänken,
brökoman had gol skinn biksar,
kätthackare go hojss icksar.

Käckmorana had ni luar,
mottåvare had ni skuar,
villast var färe me fridricka(r)n
han häjtt ocks å gavst åt sticka(r)n.

Än var tär, som häjtt brölaja(r)n,
he var riftet nittast gaja(r)n.
Han drack vin å el som mälke
å hålt mårro gutt färe fälke.

A! plaggdansa(r)n är onämdor,
just som han sköld vara skämdor,
han som just var nittast påjken,
dansa plagge ut üt lajken.

Brökompåjkar å bröpikar
ked å stälft e grop å dikar,
flicka hoja, påjka tralldra,
pitsa blåckså, skälla skalldra.

Aldormansa had hån ära,
satt al hegst å häjtt ginfära,
brue satt brajver mä krona,
tjue taft å fär e hona.

Tär-üt satt jamt får bröpikar,
tår vor hletar liksom ikar.
He var fago(r)t som do(r) dansa,
fota gingo, hue glansa.

MATS EKMAN

Amerikakusinen

Vår Amerikakusin var på väg hem. Han skulle komma med bil direkt från Reval.

Amerika var ett land långt borta, längre bort än Reval, kanske ännu längre bort än Tyskland. I Amerika hade alla människor vackra kläder och högklackade skor. De gick söndagsklädda mitt i veckan och bodde i hus höga som kyrktorn. Till jul och påsk skickade de vackra kort med blå och röda sidenband och en vers inuti. Ibland var versen skriven på svenska, ibland på ett underligt främmande språk. Somliga ord gick inte ens att uttala. T. ex. det där ordet som stod på nästan alla julkort: "Christmas". "Easter" stod det på påskkortet. Det var heller inte så lätt att uttala. Vi visste nog att det betydde Kristian och Ester, men varför dessa två namn skulle förekomma på alla kort lyckades vi aldrig lista ut. Men korten voro vackra och dem gömde vi i den översta byrålådan, den som var låst, och där pappa förvarade sin plånbok. Det var fasligt fint att bo i Amerika. Jag skulle också fara till Amerika och bli en fin fröken när jag blev stor. Och nu skulle kusinen från Amerika komma hem.

Det var midsommarafton. Kvinnorna hade krattat bygatan. Kospillningen hade de tagit vara på och kört ut på åkern. Vi hade hjälpt till att göra fint på gården. Vi tog hem björkar från hagen att pryda stugan med. Den vackraste björken ställde vi i kusinens rum i en hink med vatten. Vi hjälpte också till att ta ner de vackraste trasmattorna från vinden, de som annars bara togs ner till jul och påsk.

Knattingen, Grabben och jag hade turats om att hålla utkik vid grinden. Bussen, som kom två gånger i veckan, hörde man en god stund innan den kunde ses från grinden. Det var väl så med bilar också antog vi, men det visste vi inte säkert. Det kom så sällan bilar till byn. Det var säkrast att ha både ögon och öron öppna.

Knattingen var den förste, som hörde motorbullret. Grabben och jag, som sprang fortast, kapplöpte till grinden med Knattingen i hämlarna och Syster vacklande efter på sina korta tjocka ben. När vi väl övertygat oss om att bilen verkligen var på väg, sprungo vi bakom knuten och gömde oss. Syster var för liten för att förstå vad

andaktsstunder. Många av de gamla sjunga ännu de gamla läsar-sångerna och knäppa sina händer till helig tillbedjan. De gemensamma andaktsstunderna under de olika besöken ha berett dem stor glädje, och man har önskat få dem upprepade.

Under vardagarna sysselsätta sig de gamla för det mesta med något handarbete. Man kan få se dem sticka, knippla, virka eller sy. Männerna snida och tillverka korgar. För dessa arbeten får man

betalt och kassan får på så sätt förstärkning. Även på hemmen får man hjälpa till med olika sysslor, och på så sätt blir aldrig tiden för lång.

Av föreståndarinnor och personal har jag bemötts med mycken stor välvillighet och vänlighet för vilket jag är mycket tacksam.

Till slut ber jag med red. vänliga tillåtelse få sända en varm hälsning till alla de kära vännerna jag mött under mina resor.

Hebr. 10: 35—39.

Herbert Söderholm.

som stod på, men hon knallade på så gott hon kunde och kröp nu under barnvagnen. Att det gällde att gömma sig, det begrep hon ju. Jag hade övat mig att niga och säga "välkommen" i flera dar, men nu svek mig modet. Jag hade också försökt lära pojkarna att buga, men de var ovilliga och det blev aldrig mer än en nådig nick på huvudet med mössan på.

Bilen stannade vid grinden och Kusinen steg ur. Hon hade stor hatt med flor och blommor på. Läpparna voro röda. Hennes skor kom mig att tappa andan. De hade höga, höga klackar och silverspännen och voro alldeles nya. Inte ett dugg snedgångna. Hela familjen skyndade till för att ta emot Kusinen, och medan de vuxna klappade om varann, passade vi på att smyga oss närmare. Syster och jag gömde oss i mammans kjolar, pojkarna smög sig försiktigt ut genom grinden och ställde sig att glo på bilen.

Kusinen hade ett helt lastflak med väskor. Den största väskan hette trunk och hade blanka beslag. Vi hjälpte till att bära in alltihop och Kusinen sa "tänk jo" "yes" och "hållraitt". Vi förstod nästan allting hon sa. När hon gjorde en fråga, åkte orden upp högre och högre, så det sista ordet, det framför frågetecknet, satt högt upp liksom på en stege och tittade på de andra. Det lät lustigt, men det var naturligtvis det enda rätta sättet att göra en fråga. En så fin och rik dam som Kusinen måste ju kunna allting bättre än vi, hon som lagade mat åt en fin fru i Amerika och allting. Vi voro rädda, att Kusinen skulle anse oss dumma och bakom, så vi övade oss i hemlighet att tala som hon. Bussen, som förut hetat bussen, döptes nu till buschen, när vi fick en smörgås, sa vi tänk jo och när mamma på morgonen bankade på dörren och sa att det var tid att köra korna i bete, då sa vi hållraitt.

Kusinen fick en tallrik med korngrynsgröt och en mugg med surmjölk alldeles för sig själv. Vi andra åt gröt ur det gemensamma fatet med smöröga mitti. Mjölken åt vi direkt ur glasskålen, där den surnat. Det var bara mitti sommaren, då alla korna mjölkade, som vi åt mjölk direkt ur skålen. På vintern slogs mjölken i en träbytta och blandades med vatten. Då var den inte så god. Vi voro glada att alla kossorna mjölkade så att Kusinen fick ha det lika fint hos oss som hemma i Amerika, där man väl åt surmjölk direkt ur glasskålar året runt.

De många resväskorna och trunkens innehåll höll oss länge i stor spänning. Det var klart, att där fanns något för oss också, men vad? Vi gissade på handväska åt mig, näsdukar åt Syster, för det behövde hon, och slipsar åt pojkarna. Jag fick ett halsband med röda stenar, stora fram och små bak, Syster fick skära rosetter i håret och Knattingen och Grabben fick slipsar. De där slipsarna voro något av det grannaste vi sett. Där fanns både solar, månar och bugande stjärnor

i alla kulörer. "Det är bara Josef som fattas", sade Grabben beundrande. Han hade läst valda berättelser ur Gamla Testamentet i söndagsskolan.

Snöret i mitt halsband höll inte länge och sterna minskade hastigt i antal. Fram på höstsidan fyllde jag i luckorna med rönnbär och nypon, men det var besvärligt. Jag var tvungen att ständigt ha ett förråd av färska rönnbär, för att inte bedrägeriet skulle upptäckas. Knattingen som en längre tid hjälpt mig att skaffa färska "stenar", tröttnade en vacker dag, när vi blev osams och skvallrade på mig. Jag klädde pliktskyldigast upp honom, men i själva verket var jag glad att slippa bluffa längre.

Kusinen hade många klänningar med rosetter, knappar, spetsar och band. En var broderad med glaspärlor i högljudda färger. En dag när Kusinen var borta på besök hos släktingar smög jag mig in i hennes kammare och valde ut en grannklänning, den stora hatten med flor och blommor och skorna med de höga klackarna. Klänningen var i längsta laget, men med ett skärp hårt åtknutet om midjan kunde den göras kortare. Den var så låg i halsen, att mitt linne stack upp både fram och bak och runt om, men det petade jag ner så gott jag kunde. Hatten ville åka ner på näsan på mig, men jag kunde ju ändå se fötterna när jag gick. Skorna voro för stora, men ett par bastanta svarta två-aviga-två-räta yllestrumpor fyllde ut dem. Foten satt lite underligt i skon, men hade jag lärt mig att gå på stylvor, så kunde jag väl klara av de här skorna också. Flott som en prinsessa begav jag mig ut på promenad på bygatan. Det bar sig emellertid inte bättre åt än att den hemvändande Kusinen mötte denna besynnerligt utstyrda figur på vägen hem, som försiktigt balanserade sig fram mellan förädiska stenar och färska koplättar. Hatten hade hindrat mig att se de mötande, och deras plötsliga skratt alldeles inpå mig kom mig att tappa balansen och jag satte mig pladask. Hatten åkte ner till hakan, ena handen hamnade i något varmt och mjukt som sakta arbetade sig upp mellan fingrarna på mig. Jag satt kvar orörlig en stund och hoppades, att jag skulle följa handens exempel och sjunka tills jag täcktes av något, vara vad det vara månne. Ingenting hände och jag var tydligen igenkänd trots hatten.

Kusinen var snäll. Nästa dag sydde hon om en grön sidenklänning åt mig. Men den var enligt min mening inte så lyckad. Den var inte tillräckligt décolleté och färgen påminde mig om något som jag helst ville glömma. En hatt med flor fick jag också, men av mindre format. Jag använde den aldrig. Jag kunde inte. Pojkarna hade sett mitt snöpliga återtag och prompt döpt om mig till Flora-Klacka.

Kallelse till årsmöte

Föreningen Svenska Odlingens Vänner bland estlands-svenskar i Sverige håller årsmöte i samband med estlands-svensk hembygdsgård söndagen den 20 aug. 1950 kl. 10.30.

Dagordning:

1. Godkännande av kallelse till årsmöte.
2. Val av mötesordförande och sekreterare.
3. Val av två justeringsmän.
4. Styrelse- och revisionsberättelse.
5. Beviljande av ansvarsfrihet.
6. Val av ordförande.
7. Val av tre styrelseledamöter och två suppleanter.
8. Val av två revisorer och två revisorssuppleanter.
9. Val av hedersledamöter.
10. Medlemsavgiften.
11. Övriga frågor.

Buss avgår från Borgmästaregatan i Stockholm (linje 11) kl. 8.25, 9.55 och 11.40. Enkel biljett kr. 1:05, vid köp av rabatthäften om 10 biljetter 90 öre pr biljett.

Båtturerna till Tollare äro inställda.

Vigda

ANDERS STENHOLM

KARIN OLSSON

Karlskoga den 22 juli 1950

Vid svenska mästerskapstävlingarna i fri idrott på Stadion i Stockholm den 5 augusti i år placerade sig Algot Friberg från Hullo, Ormsö på första plats i diskus med resultatet 47.49 m. och blev därmed svensk mästare i nämnda gren. Det är första gången en estlandssvensk idrottsman lyckats erövra en så eftertraktad titel som SM i fri idrott. Kustbon ber få gratulera!

Familjenytt

Förlovade

ERIK RUNE ERIKSSON

MARIA SANDELL

Lidingö

Lidingö

Visby den 15 juli 1950

EVALD STRÖMKVIST

ELNA TREIBERG

Rotebro

Bromma

Midsommarafton 1950

FÖRLOVNING:

I Stockholm den 27 maj 1950 mellan rikssv. *Gai Gylfe* och *Sigrid Broman* från Ormsö.

I Stockholm den 27 maj 1950 mellan *Elmar Stenman* från Nuckö och *Maria Bäckman* från Ormsö.

I Stockholm den 23 juni 1950 mellan *Oskar Ahlros* från Ormsö och rikssv. *Ing-Britt Andersson*.

I Karlskrona den 23 juni 1950 mellan *Albert Pöhl* från Nuckö och rikssv. *Edit Bengtson*.

I Stockholm den 23 juni 1950 mellan rikssv. *Arne Plyhm* och *Karin Brun* från Nuckö

I Visby den 15 juli 1950 mellan rikssv. *Erik Rune Eriksson* och *Maria Sandell* från Ormsö.

Midsommarafton 1950 mellan rikssv. *Evald Strömkvist* och *Elna Treiberg* från Rikull.

VIGSEL:

I Töreboda den 2 april 1950 mellan rikssv. *John Lager* och *Maria Espling* från Lilla Rågö.

Midsommarafton 1950 i Ardre kyrka på Gotland mellan rikssv. *Henning Johansson* och *Katarina Storholm* från Ormsö.

I Karlskoga den 22 juli 1950 mellan *Anders Stenholm* från Ormsö och rikssv. *Karin Olsson*.

FÖDDA:

Henrik Lars Göran, född den 2 mars 1950 i Nykvarn, son till *Rakel* och *Runar Grenfeld*.

DÖDA:

Fru *Katarina Ahlberg*, född *Nyholm* f. den 26 sept. 1880 på Ormsö, avled den 2 maj 1950 på Långhundra ålderdomshem.

Herman Blomberg, född den 26 febr. 1902 i Rikull, avled den 30 april 1950 i Gamleby.

Fru *Maria Broman*, född *Alkvist*, f. den 19 dec. 1868 på Ormsö, avled den 14 juni 1950 i Stockholm.

Fröken *Maria Broman*, född den 8 januari 1867 på Ormsö, avled den 31 maj 1950 i Västra-Ämtervik.

Fru *Eva Hamberg*, född *Dyrberg* f. den 7 dec. 1879 i Rikull, avled den 2 juni 1950 på Guldbröllophemmet i Stockholm.

Änkefru *Maria Hedenström*, född *Stålberg* f. den 28 sept. 1870 på Ormsö, avled den 11 april 1950 på Rosenlunds ålderdomshem i Stockholm.

Anders Holm, född den 12 januari 1873 på Ormsö, avled den 12 maj 1950 i Eskilstuna.

Fru *Maria Holm*, född *Kyrkslätt* f. den 18 juli 1879 på Ormsö, avled den 24 mars 1950 i Eskilstuna.

Herman Magnusson, född den 28 okt. 1895 i Rikull, avled den 19 maj 1950 i Eskilstuna.

Fröken *Katarina Nygren*, född den 14 aug. 1897 på Ormsö, avled den 24 april 1950 i Rejmyra.

Lars Nyholm, född den 29 maj 1906 på Ormsö, avled den 15 juni 1950 på Södertälje lasarett.

Änkefru *Katarina Selin*, född den 25 juli 1856 på Ormsö, avled den 2 april 1950 i Södertälje.

Änkefru *Anna Vestersten*, född den 25 oktober 1862 på Nuckö, avled den 2 februari 1950 i Stråtenbo, Aspeboda.

Anders Öman, född den 28 augusti 1894 på Ormsö, avled den 20 maj 1950 i Stockholm.

Fröken *Gertrud Öman*, född den 15 mars 1870 på Ormsö, avled den 13 maj 1950 i Stockholm.

Änkefru *Kerstin Westerholm*, född *Derberg*, f. den 12 febr. 1867 i Rikull, avled den 29 juni 1950 i Grovstanäs.

Tillkännagives
att min ömt och innerligt älskade make
och vår far

Herman Magnusson

född den 28 okt. 1895 i Rikull,
insomnade lugnt och stilla på Eskilstuna
lasarett den 19 maj 1950. Djupt sörjd och
saknad av mig, barn, övrig släkt och
många vänner.

EDLA MAGNUSSON

Barnen

*Jag är en gäst och främling som mina fäder
här,*

*Mitt hem är ej på jorden, nej ovan skyn
det är.*

*Däruppe bor min Fader i härlighet och ljus,
Där vill jag ock vara uti min Faders hus.*

Hem, hem, mitt kära hem,

*Ej finns en plats på jorden så skön som du,
mitt hem.*

Min älskade maka,
vår kära mor, mormor och farmor

Eva Hamberg

— f. *Dyrberg* —

född den 7 dec. 1879 i Rikull
avled lugnt och stilla den 2 juni 1950 på
Guldbröllophemmet i Stockholm.
Sörjd och saknad och i tacksamt minne
bevarad av

MAKE, BARN, BARNBARN

Syskon, Släkt och Vänner

*O, farväl, vi träffas åter,
Dyra moder, sov i frid!
Gärna vi dig velat äga
Bland oss kvar ännu en tid.
Dock vi önska ej tillbaka,
Vad vår Fader tagit har.
Gud ske lov! Med fröjd vi säga,
Återseendet står kvar.*

Härmed tillkännagives
att

Maria Broman

född den 8 jan. 1867 på Ormsö
stilla avled å Västra Ämterviks vårdhem
den 31 maj 1950.

Västra Ämtervik den 4/6 1950.

VÅRDHEMSSTYRELSEN

Vår kära älskade far

Anders Holm

född den 12 jan. 1873 på Ormsö
avled den 12 maj 1950 i Eskilstuna
i tron på Frälsaren, innerligt sörjd och
saknad av

BARN, BARNBARN, BRODER, SYSTER,
Släkt och Vänner

*Sörj ej vid min lugna grav
Jag känner inga tårar mer.
Jag vill så gärna torka av
Dem jag på edra kinder ser.
Mitt lidande har nått sitt slut,
Gläds att jag nu får vila ut.*

Min kära maka,
vår älskade mor och farmor

Maria Broman

— f. Alkvist —

född den 19 december 1868 på Ormsö,
avled den 14 juni 1950 i Stockholm.
Innerligt sörjd och saknad av åldrig

MAKE, BARN och BARNBARN
samt övrig Släkt och Vänner

*Mycket är oss givet.
Mången skatt så stor.
Men blott en gång i livet
Gives oss en mor.*

Vår kära fostermor

Maria Holm

född den 18 juli 1879 på Ormsö
avled den 24 mars 1950 i Eskilstuna
i tron på sin Frälsare, sörjd och saknad av

MARIA, KATARINA, AGNETA
samt Släkt och Vänner

*Jag skall sova men ej evigt,
Snart en härlig dag skall gry,
Då Förlossaren oss väcker
Till en morgon evigt ny.*

Vår älskade pappa

Herman Blomberg

född den 26 februari 1902 i Rikull
avled den 30 april 1950 i Gamleby
lämnande oss, släkt och vänner i djupaste
sorg och saknad.

BRITTA, EDIT, LENNART,
åldrig Moder, Syskon, Syskonbarn,
övrig Släkt och många Vänner

*Hur gärna vi än ville
att Du ibland oss levde.
Dock vi unna Dig den vila
Du så väl behövde.*

Vår kära mor
Änkefru

Kerstin Westerholm

— f. Derberg —

född den 12 febr. 1867 i Rikull
avled den 29 juni 1950 i Grovstanäs.
Djupt sörjd av

BARN och BARNBARN,
Släkt och Vänner

*Ett strävsamt liv har slocknat ut,
en flitig hand har domnat.
Din långa arbetsdag är slut,
från mödor trött Du somnat.*

Min älskade maka,
mor och farmor

Katarina Ahlberg

— f. Nyholm —

född den 26 sept. 1880 på Ormsö,
avled den 2 maj 1950 på Långhundra
ålderdomshem. Djupt sörjd av

MAKE, BARN, BARNBARN,
Syskon, Släktingar och Vänner

*Så löne Gud vad vi ej förmådde.
Det var Hans frö, Du i tiden sådde.
Det var Hans kärlek, den evigt höga
Som speglar sig i en moders öga.
Och därför käns det som en sol gått ner
Då detta öga ej strålar mer.*

Min älskade make,
vår far och broder

Lars Nyholm

född den 29 maj 1906 på Ormsö,
död den 15 juni 1950 på Södertälje lasarett.

Djupt sörjd och saknad av
MAKA, BARN,
Syskon, Släktingar och Vänner

*Vi få möta de kära en gång
Under jublande sällhet och sång.
Då skall klart vi förstå,
Varför Gud handlat så,
Varje varför sitt svar då skall få.*